

Feesten in de Sint-Josephkerk

Mooiste neogotische kerk werd 'pretcentrum'

Jac.J. Luyckx

Ooit was het een aanzienlijk godshuis, officieel Sint-Josephkerk geheten, in de volksmond 'de Redemptoristenkerk', volgens deskundigen 'de mooiste neogotische kerk van Brabant'. Tegenwoordig een feestpaleis, luisterend naar de naam 'Orangerie'. Een metamorfose, die niet iedere Bosschenaar de initiatiefnemers in dank heeft afgenomen. Maar wel een gedaantewisseling die blijkt te hebben gewerkt.

De kerk van de paters Redemptoristen, die zich per 1 januari 1854 in 's-Hertogenbosch vestigden, werd gebouwd in de jaren 1857-'59, naar ontwerp van architect A. van Veggel. De Sint Josephstraat heette toen nog Tweede Nieuwstraat. Het godshuis is door kenners omschreven als een neogotische kruisbasiliek met gestucadoorde houten kruis-, rib- en stergewelven, ooit samengevat als 'prachtige stucadoors-gothiek'. Boven de kooromgang bevindt zich eenzelfde omgang, die werd ingericht als kapel, ook met gestucadoorde stergewelven.

De kerk kreeg een monumentale bakstenen voorgevel, met veelhoekige, torenachtige steunberen, hoog-gotische venster-traceringen en steile topgevels – voor ingewijden wimbergen –, alsook een vieringstorentje. Het interieur mocht zich beroemen op fraaie gewelfschilderingen van C. Frensen, fresco's van J.P. Peeters en polychroomwerk van F. van der Vlist. Van het kerkmeubilair verdienen de communiebank van Hendrik van der Geld en de preekstoel van L.C. Hezenmans, twee gerenommeerde

Het huidige interieur van de voormalige Sint-Josephkerk, ingericht voor feesten en partijen. (Foto: Olaf Smit)

Bossche kunstenaars, nog altijd met ere te worden vermeld.

Bloembinderij

Op 22 augustus 1971 werd de kerk gesloten en aangekocht door de gemeente, overigens zonder een bepaalde bestemming voor ogen te hebben. Een lange rij mogelijkheden kwam voorbij: gebedsruimte voor andere religies, (gemeente)museum, congresfunctie, jongeren centrum, speelkerk, sportzaal, alsook rouwcentrum met mortuarium en columbarium (urnengalerij).

In de praktijk werd de ruimte jarenlang gebruikt als opslagplaats van de *s.o.s.-rommelmarkt*. Tot in 1990 het kerkgebouw werd aangekocht door Jan Karel Konings, die met zijn exploitatiemaatschappij 'Rijksmonument Sint Josephkerk' ruimte zag voor kantoren en winkeltjes, waaronder de bloembinderij 'Oranjerie'. Daarmee was tegelijk de nieuwe naam voor de Redemptoristenkerk geboren.

Hoewel in de loop der jaren zo vervallen, dat het er lange tijd naar heeft uitgezien dat het op sloop zou uitdraaien, kon een fatale afloop als eerder met de Sint-Pieter en de Leonarduskerk, op het nippertje worden voorkomen. Al hadden ze het bij het bisdom Den Bosch liever anders gezien. Want daar heeft men het niet zo op al dat profane gebruik van oude kerken, die aan de eredienst zijn onttrokken. In het bisschoppelijk paleis op de Parade spreekt men over de Orangerie dan ook denigrerend van 'een pretcentrum, waar men zich afficheert met dansen op het altaar'. De Orangerie zelf spreekt daarentegen van 'nieuwe belevingen in een magistrale ambiance'.

En men moet het de Orangerie nageven, dat de kerkzaal met haar lichtbogen van elektrische kaarsen een sfeervolle aanblik biedt, of dat nu tijdens een receptie of diner, een vergadering, bruiloft of een ander groot feest is. Het kan allemaal in deze 'magistrale ambiance', met een totaalcapaciteit van zo'n 850 bezoekers. Winkeltjes zijn er niet meer, al zijn de biechtstoelen omgebouwd tot vitrines (en één als bar). Kantoren vindt men alleen nog op het koor, maar dan uitsluitend voor eigen gebruik. Voordien in verschillende particuliere handen, is de kerk sinds 1 december 2005 eigendom van de vastgoedmaatschappij 'Elzent' (Eindhoven), maar wordt ze geëxploiteerd door 'Hutten Catering' (Veghel).

Voorbij

Voor Ferry Boerboom, de locatiemanager van de Orangerie, is 'na veertien jaar horeca-activiteiten, de discussie over het profane gebruik van de kerk helemaal voorbij'. Veel alternatieven zijn er in zijn ogen

Pontificale H. Mis bij de viering van het tweede eeuwfeest van de 'Congregatie van de Allerheiligste Verlosser' (de Redemptoristen) in de Sint-Josephkerk, opgedragen door mgr. A.F. Diepen, op 29 januari 1933. (Foto: Stadsarchief, collectie Het Zuiden)

niet. 'Het is een keuze tussen platgoeien en vervangende woningbouw of iets dergelijks, of een expositieruimte, waar wellicht veel gemeenschapsgeld bij moet, of een horeca-functie. Dat laatste mag dan niet iedereen even gelukkig vinden, maar je bereikt er in ieder geval mee dat het gebouw voor de gemeenschap behouden blijft.'

Van heiligschennis kan naar het oordeel van Boerboom in geen enkel opzicht sprake zijn. 'Je vindt geen enkel beeld meer in de kerk en ook zaken als orgel, doopvont, communiebank, enz. zijn verwijderd.'

Het hoogaltaar en de twee zij-altaren, plus een aantal beelden, gingen naar de H. Hartkerk in Oss. De fraaie kruisweg, ontworpen door de bekende Bossche kunstenaar Hendrik van der Geld, verhuisde, met nog een paar andere beelden, eveneens naar Oss, nu echter naar de parochiekerk van de H. Gerardus Majella. Zelfs de vloer heeft de metamorfose niet overleefd. Na het aanbrenge van 8 km. (!) vloerverwarming werden nieuwe tegels gelegd; zwart als ze zijn passen ze mooi in de kerk-ambiance, die de Orangerie nog altijd uitstraalt. En wil uitstralen.

Afstandelijk

De preekstoel bleef, terwijl ook de marmeren verhogingen van zowel het hoogaltaar als het altaar van de Mariakapel waarschijnlijk te bezwaarlijk waren om te verplaatsen. 'De kansel wordt nog wel gebruikt als spreekgestoelte, maar in meer dan de helft van alle gevallen geven sprekers er de voorkeur aan de zaal vanaf het podium toe te spreken. De hoge preekstoel wordt veelal te afstandelijk bevonden.'

De kooromgang achter het hoogaltaar deed vroeger dienst als sacristie. Nu zijn daar de toiletten en een grote keuken. Boven de kooromgang bevindt zich – via een krakend-oude eikenhouten trap te bereiken – eenzelfde halfronde ruimte. Vanuit deze zogeheten 'Jeroen Boschzaal' heeft men uitzicht op het middenschip van de kerk. Moderne kunst siert het oude metselwerk.

Onder de kerk, en eveneens aan de achterzijde, is ook zo'n halfronde ruimte, die met al even oud metselwerk oogt als een crypte, maar in de praktijk niet meer dan een stookkelder was. Een gemetselde trap voert daarheen. Hier en daar herinnert een enkele opening aan de rookkanalen van weleer. 'Tuin der lusten' heet deze ruimte nu, intussen uitgebreid met een serre, die het zicht op de 'Jeroen Boschtuin' aanzienlijk heeft verbreed. Deze tuin, die ook bereikbaar is via Louwschepoort en In den Boerenmouw – beide intieme hofjes – is tevens stadspark en een oase van rust. Ook officieel luidt de naam

Jeroen Boschtuin, getuige de straatnaambordjes van de gemeente.

Karakter

Ondanks alle aanpassingen houdt Ferry Boerboom staande dat het karakter van de kerk onveranderd is. Het zijn nog altijd grote gotische glas-in-loodramen, die met hun specifieke lichtinval de welhaast gewijde sfeer in de Orangerie bepalen. Eikenhouten deuren met monumentale afmetingen dragen daartoe bij. Ook de buitendeuren zijn nog origineel. In het kerkportaal blijft een groot rooster een herkenbare factor.

Op de pilaren in de kerk, die de bogen naar de zijbeuken accentueren, zijn vaag sporen te zien van de kleurschilderingen, die de kerk ooit nog meer glans gaven. 'De pilaren moeten fantastische kleuren hebben gehad', raadt Ferry Boerboom. Van de vroegere plafondschilderingen is hier en daar ook nog iets te bespeuren. Van de muurschilderingen zijn in de zijkapel nog enige resten te zien. De Orangerie moet het wat dit betreft tegenwoordig hebben van de permanente, maar regelmatig wisselende tentoonstelling van Barry Martens. En eens per jaar exposeert 'Het Bossche Palet', vereniging van amateurschilders, in de kerkzaal, een van de gemiddeld 175 activiteiten, die jaarlijks in de Orangerie plaatsvinden.

Feest in de Orangerie (Foto: Orangerie)